

به نام خدا

مشاوره مدرسه

مولفان :

انسیه غزالی

شهناز علیدادی

صدیقه کریمی اشنی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: غزالی، انسیه، ۱۳۵۶-

عنوان و نام پدیدآور: مشاوره مدرسه/ مولفان انسیه غزالی، شهناز علیدادی، صدیقه کریمی اشنی.
مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۹۱ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۲۳۵-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۹۰ - ۹۱.

موضوع: مشاوره آموزشی

Educational counseling

شناسه افزوده: علیدادی، شهناز، ۱۳۵۰-

شناسه افزوده: کریمی اشنی، صدیقه، ۱۳۵۷-

رده بندی کنگره: LB۱۰۲۷/۵

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۲۶۹۸۴

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: مشاوره مدرسه

مولفان: انسیه غزالی - شهناز علیدادی - صدیقه کریمی اشنی

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زربرد

قیمت: ۷۴۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۲۳۵-۱

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

Chaponashr.ir

فهرست مطالب

تعریف راهنمایی	۹
انواع راهنمایی	۱۰
راهنمایی تحصیلی	۱۰
راهنمایی حرفه‌ای	۱۱
راهنمایی شخصی	۱۲
راهنمایی فردی	۱۳
راهنمایی گروهی	۱۴
تعریف مشاوره	۱۴
حدود راهنمایی و مشاوره	۱۶
حدود مشاوره و روان درمانی	۱۷
حدود مشاوره و مشورت	۱۸
اهداف راهنمایی و مشاوره	۱۸
مشاوره در اسلام	۲۰
اصول رهنمایی و مشاوره	۲۲
رهنمایی، مشاوره فردی	۲۴
راهنمایی و مشاوره گروهی	۲۶
مراحل مشاوره گروهی	۲۷
مرحله اول) آشنایی و مشکل‌گیری گروه	۲۷
مرحله دوم) مقاومت و انتقال:	۲۸
مرحله سوم) همبستگی و معیار گذاری:	۲۸
مرحله چهارم- عمل و اجرا:	۲۹
مرحله پنجم) اختتام کار گروه	۳۰
راهنمایی و مشاوره خانواده‌گی	۳۰
مراحل فرایند مشاوره خانوادگی	۳۱
مرحله اول) آشنائی	۳۱
مرحله دوم) طرح مشکل	۳۱

- مرحله سوم) ارزیابی و تشخیص ۳۱
- منظومه‌های خانواده ۳۲
- مرحله چهارم) مرحله کشف راه حل ۳۳
- مرحله پنجم) مرحله پیگیری ۳۳
- راهنمایی و مشاوره تحصیلی ۳۳
- مراحل فرایند راهنمایی و مشاوره تحصیلی ۳۴
- مرحله اول- شناخت دانش آموزان ۳۴
- مرحله دوم- طرح برنامه درسی و هدایت تحصیلی دانش آموزان ۳۴
- مرحله سوم- شناخت مشکلات رفتاری دانش آموزان و ارتباط آنها با تحصیل و کمک به حل آنها ۳۴
- مرحله چهارم- مشورت با اولیا، مدیران و معلمان برای تسهیل یا گیری دانش آموزان .. ۳۵
- فعالیت‌های مشاور در هنگام مشورت ۳۵
- تعریف مشاوره از دیدگاه‌های مختلف ۳۶
- اهمیت و ضرورت راهنمایی و مشاوره ۳۷
- اهمیت و ضرورت توجه به راهنمایی و مشاوره در سازمان آموزش و پرورش ۳۸
- تاریخچه راهنمایی و مشاوره در جهان ۳۹
- مشاوره تحصیلی در ایران بعد از پیروزی انقلاب ۳۹
- هدفهای فرایند مشاوره ۴۰
- هدفهای برنامه‌ی راهنمایی تحصیلی ۴۰
- مهارت‌های مشاوران ۴۰
- راهنمایی تحصیلی در دبیرستان ۴۱
- وظایف و مسئولیت‌های مشاوران در دبیرستان‌ها ۴۱
- راهنمایی دانش آموزان توسط مشاور ۴۲
- شرایط انجام مشاوره تحصیلی ۴۲

- ۴۲..... مشاوره تحصیلی در زمینه کاهش اضطراب از امتحان
- مشاوره تحصیلی در زمینه آموزش شیوه‌های صحیح مطالعه و روشهای بهسازی
- ۴۳..... حافظه
- ۴۳..... مشاوره تحصیلی در زمینه بررسی افت تحصیلی
- ۴۴..... مشاوره تحصیلی در زمینه انتخاب رشته و راهنمایی شغلی
- ۴۷..... اجزای برنامه مشاوره مدرسه
- ۴۸..... مشاوره تحصیلی
- ۴۸..... تکنیک‌ها و روش مطالعه صحیح
- ۴۸..... برنامه‌ریزی مناسب
- ۴۹..... اهمیت مشاوره تحصیلی
- ۴۹..... اهداف مشاوره تحصیلی
- ۴۹..... وظایف مشاوران تحصیلی
- ۵۰..... نقش خانواده در مشاوره تحصیلی
- ۵۰..... مشاوره تحصیلی در مقاطع مختلف
- ۵۲..... ضرورت مشاوره تحصیلی در زمینه انتخاب رشته
- ۵۲..... فاکتورهایی که در انتخاب مشاور باید به آن توجه داشته باشید
- ۵۴..... معلم و نقش مشاوره‌ای او
- ۵۵..... راهنمای ۱: حیطه‌های مشاوره
- ۵۵..... صلاحیت‌های مشاوره‌ای
- ۵۵..... کاربرد فنون مشاوره
- ۵۵..... مهارت‌های مشاوره
- ۵۶..... نقش مشاوره‌ای چیست؟
- ۵۷..... راهنمای ۲: مشاوره تصادفی
- ۵۷..... مشاوره و نقش آن در دوره‌های مختلف تحصیلی

- عوامل اهمیت بررسی هدایت تحصیلی ۵۸
- وجود مشاوره در آموزش و پرورش: ۵۸
- ضرورت فعالیت های مشاوره‌ای در مدارس: ۵۹
- نقش‌های مشاور در امر آموزش و پرورش ۶۰
- دو نقش ایفا می‌کند: ۶۰
- در واقع نقش مشاوره در مدارس را می‌توان به این صورت خلاصه کرد: ۶۰
- نقش مشاور در امور تحصیلی: ۶۰
- درس مهارت‌های زندگی ۶۱
- عمده ترین اهداف هدایت تحصیلی توسط مشاوران: ۶۱
- الف) رشد و توسعه شخصیت دانش آموز: ۶۱
- ب) رشد و توسعه مهارت‌های شغلی و حرفه‌ای دانش آموزان: ۶۲
- در امر موفقیت یک مشاوره تحصیلی عوامل زیادی موثر است. از جمله آنها: ۶۲
- اهداف مشاوره و راهنمایی ۶۲
- برنامه های تحصیلی مربوط به آینده: ۶۳
- پیشرفت همه جانبه‌ی کودک مورد نظر مدارس جدید می‌باشد ۶۴
- اهمیت داشتن مشاوره تحصیلی برای دانش آموزان ۶۵
- مشاوره تحصیلی به چه کسی گفته می‌شود؟ ۶۵
- مشاور تحصیلی چه کمکی به شما می‌کند؟ ۶۵
- چرا باید مشاور تحصیلی داشته باشید؟ ۶۶
- تأثیر مشاور تحصیلی برای دانش آموزان ۶۶
- نقش مشاوره تحصیلی در کنکور ۶۷
- اهمیت مشاوره تحصیلی در کنکور ۶۷
- خصوصیات یک مشاوره تحصیلی خوب ۶۷
- تکنیک‌های مشاوره تحصیلی و پیشرفت درسی دانش آموزان ۶۸

- ویژگی‌های یک مشاور تحصیلی خوب ۶۹
- تکنیک‌های مشاوره تحصیلی - عادات نامناسب دانش آموزان ۶۹
- برنامه‌ریزی یکی از تکنیک‌های مشاوره تحصیلی ۷۰
- اقدام پژوهی مشاور مدرسه خارق العاده ۷۰
- اهداف بزرگ رابطه اقدام پژوهی مشاور مدرسه ۷۱
- وظایف مشاوران مدرسه در زمینه آزمون: ۷۱
- ویژگی‌هایی که یک مشاور خوب باید دارا باشد ۷۲
- مهارت‌های ارتباطی ۷۲
- همدلی ۷۲
- پژوهش محور بودن ۷۳
- شکیبایی ۷۳
- یک شنونده خوب بودن ۷۳
- قضاوت نکردن ۷۴
- دلسوزی ۷۴
- رازداری ۷۴
- مشوق بودن ۷۵
- مهارت‌های ای‌جاد دوستی و علاقه ۷۵
- اصالت ۷۵
- انعطاف‌پذیری ۷۵
- خودآگاهی ۷۶
- شایستگی چندفرهنگی ۷۶
- یک مشاور مدرسه موفق چه ویژگی‌هایی دارد؟ ۷۸
- مشاور مدرسه کیست و چه وظایفی دارد؟ ۷۸
- مهم‌ترین وظایف مشاور مدرسه چیست؟ ۷۸

- ۱- آموزش دانش آموزان درباره مسائل روانشناختی و اجتماعی ۷۸
- ۲- ارائه مشاوره درباره تحصیل و انتخاب شغل دانش آموزان ۷۹
- ۳- مشاوره و حل مسائل شخصی دانش آموزان ۷۹
- ۴- مشاور واحد آموزشی باید کمک و راهنمای مدیران مدرسه باشد ۷۹
- ۵- آموزش و ارزیابی معلمان مدرسه ۸۰
- ۶- ارائه مشاوره و راهنمایی‌های لازم به والدین ۸۰
- موارد یاری دهنده به مشاور مدرسه ۸۰
- اتاق مشاوره مناسب ۸۰
- نصب برد مشاور در سالن مدرسه ۸۰
- صندوق انتقادات و پیشنهادات ۸۰
- انتخاب همیاران مشاور مدرسه : ۸۱
- تقویم محتوای برگزاری کارگاه‌های آموزشی منظم ۸۱
- جلسات گروه درمانی ۸۱
- مستندسازی فعالیت‌ها ۸۱
- مشاور مدرسه ۸۲
- ارائه آموزش یا مشاوره گروهی در مورد مسائل روانشناختی و اجتماعی ۸۲
- راهنمایی شغلی ۸۲
- مداخله زودهنگام ۸۳
- ابزار و موارد یاری دهنده به مشاور مدرسه ۸۳
- اتاق مشاوره مناسب ۸۳
- تابلوی مشاوره در سالن مدرسه ۸۳
- وظایف و مسئولیت‌های مشاوران ۸۳
- چالش‌های مشاوره ۸۶
- منابع: ۹۰

تعریف و اهداف راهنمایی و مشاوره

تعریف راهنمایی:

دامنه تعریف و مفهوم راهنمایی گسترده است و در تبیین مفهوم راهنمایی و سیر تحولی آن می‌توان به‌این موارد اشاره کرد.

۱- راهنمایی به معنای تعلیم و تربیت، پرور راهنمایی را مترادف تعلیم و تربیت می‌دانست. به نظر او راهنمایی و تعلیم و تربیت به هدایت زندگی افراد می‌پردازد و در فهم، سازمان دادن، توسعه و رشد خویشتن و همکاری متقابل به آنان کمک می‌کند.

۲- راهنمایی به معنای هدایت فرد به زمینه مناسب تحصیلی و شغلی و سازگاری با محیط اجتماعی. راهنمایی در این معنا فرایندی برای هدایت و سازگاری فرد است. راهنمایی به افراد کمک می‌کند تا با توجه به توانمندیهای خویش از فرصتهای مناسب تحصیلی و حرفه‌ای استفاده و رشته و شغل مورد علاقه خود را انتخاب کنند. برای این اساس کاتز معتقد بود که راهنمایی نوعی مداخله در انتخابهاست و به مراجع کمک می‌کند تا از فرصتهای موجود تحصیلی و شغلی یکی را برگزینند. همچنین راهنمایی به سازگاری افراد با محیط کمک می‌کند تا بتوانند به تقاضاهای متنوع محیطی پاسخ مناسبی دهند.

۳- راهنمای به معنای کمک به فرد برای شناخت خود و جهان اطراف. تراکسلر راهنمایی را کمک به فرد می‌دانست تا تواناییها، علایق و ویژگیهای خود را بشناسد و هنگام مواجهه با تقاضاهای محیطی از انعطاف پذیری لازم برخوردار باشد و بتواند هدفهای زندگی خود را مشخص کند و بین آنها و ویژگیهای شناخته شده خویشتن ارتباط برقرار نماید و به خود رهبری برسد و عضوی مؤثر برای جامعه خود باشد. آرباکل در بیان راهنمایی به عنوان یک سازه تربیتی معتقد است که راهنمایی اشاره به تدارک تجربیاتی دارد که به دانش

آموزان در فهم خویشتن کمک می‌کند. به نظر شرتزر و استون راهنمایی فرایندی برای کمک به فرد است تا خود و جهان خویش را درک کند.

انواع راهنمایی

راهنمایی را از دید گاه‌های مختلف به انواع متفاوت تقسیم می‌کنند چنانچه موضوع راهنمایی مورد نظر باشد به سه نوع تحصیلی، حرفه‌ای و شخصی و در صورتیکه روش اجرا از نظر انکرها هنمایی متوجه یک فرد باشد یا یک گروه، ملاک تقسیم قرار گیرند.

راهنمایی به دو نوع فردی و گروهی تقسیم می‌شوند:

راهنمایی تحصیلی

در راهنمایی تحصیلی به دانش آموز در انتخاب رشته تحصیلی، مواد درسی و یا حل مشکلات تحصیلی کمک می‌شود.

با توجه به تعریف فوق راهنمایی تحصیلی در موارد زیر اعمال می‌شود:

- ۱- راهنمایی دانش آموزان در آموزش و کسب عادات صحیح مطالعه.
- ۲- های دادن اطلاعات لازم به دانش آموزان در زمینه‌های مواد درسی انتخابی در مکاتب و رشته. تحصیلی در مقاطع مختلف تحصیلی.
- ۳- دادن اطلاعات به دانش آموزان در مورد مقررات تحصیلی.
- ۴- آشنا ساختن دانش آموزان با ارتباطات بین مواد درسی و رشته‌های تحصیلی بعدی.
- ۵- آشنا ساختن دانش آموزان به ارتباط بین رشته‌های تحصیلی و مشاغل.

۶- کمک به دانش آموز در ارزیابی صحیح علایق استعدادها و توانایی‌های به منظور طرح ریزی‌های تحصیلی.

۷- کشف حل مشکلات و مسایل تحصیلی دانش آموزان و کمک به آنان در رفع آنها.

۸- کمک به معلمان در انطباق روشهای تدریس آنان با نیاز مندی‌ها و استعدادهای فردی.

راهنمایی حرفه‌ای

راهنمایی حرفه‌ای عبارت است از کمک به فرد در انتخاب شغلی متناسب با استعداد به علایق و تجربیات او بوده نیازهای او را ارضا کند و موجب بهبود وضع جامعه گردد. اساس راهنمایی حرفه‌ای برای اصل مبتنی است که علایق و استعدادها فرد از یک سو و خصوصیات مشاغل از سوی دیگر مورد بررسی تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. در این بررسی از طریق اظهار نظر صاحبان مشاغل، مشخص می‌شود که هر حرفه چه توانایی‌ها را ایجاب و چه نیازها را ارضا میکند. توانایی‌ها و نیازهای فردی با توانایی‌ها مواد لازم مشاغل و نیازهای ارضا شده وسیله آنها منطبق و جهت مناسب به دانش آموز ارایه می‌شود.

نمونه از فعالیت‌هایی که در راهنمایی حرفه‌ای انجام می‌گیرد به شرح زیر است:

دادن اطلاعات به دانش آموزاندر مورد خصوصیات مشاغل موجود در جامعه از طریق بازدیدها، کنفرانسها، مطالعه نشریات، فیلمها، جلسات مشاوره‌ای و غیره.

ایجاد فرصت‌ها برای دانش آموزانبرای کسب تجربیات در باره مشاغل.

تشویق دانش آموزان به این کهاوقات فراغت خود رااز کارهای ذوقی مربوط به مشاغل صرف نمایند.

تشکیل نمایشگاه از کارهای دانش آموزان در امور فنی و حرفه‌ای به منظور جلب علایق آنان به مشاغل.

کمک به دانش آموزان در ارزیابی علایق استعدادهای خود در زمینه‌های مختلف حرفه‌ای به طوریکه ملاحظه می‌شود در راهنمایی تحصیلی و شغلی خدمات اطلاعاتی اهمیت بسزای

دارد و باید با نیاز مندی‌های وسیع و با استفاده از کلیه امکانات در زمینه‌های مختلف تحصیلی و شغلی اطلاعات لازم در اختیار دانش‌آموزان گذاشته شود.

راهنمایی شخصی

راهنمایی شخصی به فرد در مشکلات عاطفی، سازش روانی و اجتماعی کمک می‌شود. اگر مشکلات مرضی و غیر عادی باشد وظیفه مشاور فقط راجع کردن این موارد به روان‌پزشکان روان‌شناسان و یا متخصصان دیگر است. ولی اگر مشکلات عادی باشد با استفاده از فنون و تکنیک‌های مشاوره که بعداً بیان خواهد شد برای رفع آنها به دانش‌آموزان کمک خواهد کرد. همیشه راهنمایی شخصی به‌این سهولت انجام نمی‌گیرد و اغلب کمک به دانش‌آموز در این زمینه مستلزم دانش اطلاعات شخصی و فنی است. دانش‌آموزان گوشه‌گیر و تنها دانش‌آموزان طرد شده، دانش‌آموزان که به علت شرایط نامساعد خانواده از قبیل نداشتن پدر و مادر، داشتن پدر و مادر سختگیر و یا مسایل اقتصادی و سرانجام دانش‌آموزانی که به نوعی نتوانسته‌اند خود را خویشتن، دیگران و محیط سازگار کنند نیاز به کمک دارند کمک به‌این نوع دانش‌آموزان که دارای مسایل عاطفی، سازشی و روانی می‌باشند در حوزه راهنمایی شخصی قرار می‌گیرد.

در مشاوره اجتماعی، مشاور در مورد مسایل و مشکلات اجتماعی نظیر از دواچه‌ها راهنمایی پسران و دختران در معاشرت‌ها و امور اجتماعی دیگر به دانش‌آموزان یاری می‌کنند. عده از دانشمندان راهنمایی را در مکتب به راهنمایی حرفه‌یی و تحصیلی محدود کرده‌اند و راهنمایی شخصی را به علت وقت گرفتن زیاد و کمبود مشاور ضروری نمی‌دانند ولی باید گفت که مسایل شخصی از مسایل حرفه‌ای و تحصیلی تفکیک پذیر نیستند. ثانیاً جنبه‌های شخصی انتخاب شغلی و تحصیلی بسیار مهم می‌باشند و مشاور نمی‌تواند خود را خود را به جنبه‌های عقلی انتخاب حرفه محدود کند.

پاره‌ای از فعالیت‌های که در زمینه راهنمایی شخصی میتوان انجام داد به شرح زیر است:

- آشنا کردن شاگردان با مقررات و محیط مکتب
 - تشکیل جلسات سرگرمی و گردش برای دانش آموزان
 - پیدا کردن دانش آموزان که به نوعی دارای مسایل و مشکلات شخصی می‌باشند.
 - سعی در کشف علل ناسازگاری‌ها و یا مسایل و مشکلات عاطفی و روانی دیگر به منظور کمک به دانش آموز در رفع آنها.
 - شرکت دادن دانش آموزان در اداره قسمت از امور مکتب.
 - شویق دانش آموزان به شرکت در فعالیت‌های مکمل برنامه و کارهای گروهی به منظور رفع پاره از مشکلات سازشی و روانی آنان.
 - کاربرد فنون مختلف مشاوره و راهنمایی در کمک به دانش آموزانی که مشکلات و مسایل مشخص دارند.
- لازم به ذکر است انواع راهنمایی قطعی و تفکیک پذیر نیستند و نباید در عمل جداگانه مورد اجرا درآید، امکان چنین تفکیکی وجود ندارد و این تقسیم بندی صرفاً به منظور سهولت مطالع انجام می‌گیرد، زیرا مسایل شخصی در امور تحصیلی و موفقیت شغلی و بر عکس مشکلات تحصیلی و شغلی در امور شخصی و سازگاری مؤثر می‌باشند و مسایل تحصیلی و شغلی نیز در یک دیگر اثر متقابل دارند. بنا براین انواع راهنمایی درهم آمیخته و معمولاً باهم انجام می‌شوند.

راهنمایی فردی

- به طوری که گفته شد از نظرای نکه راهنمایی در مورد یک فرد اعمال گردد با یک گروه آن را به دو نوع راهنمایی فردی و گروهی تقسیم می‌کنند. بنا براین هر یک از انواع راهنمایی (تحصیلی، شغلی، و شخصی) می‌تواند یکی از دو صورت فردی یا گروهی انجام گیرد. یا ای نکه در بعضی موارد انجام راهنمایی گروهی را به راهنمایی فردی ترجیح می‌دهند ولی به دلایل زیر راهنمایی گروهی نمی‌تواند جانشین راهنمایی فردی شود:
- عدم قدرت عده از دانش آموزان در شرکت فعال در گروه.

- عدم استفاده کامل از کمک‌های مشاور به علت تقسیم فعالیت وی در بین اعضای گروه.
 - عدم فرصت کافی برای فرد در مورد تجزیه و تحلیل مسایل و مشکلات شخصی.
 - عدم امکان بحث در مورد مسایل خصوصی.
- لازم به تذکر است که برای تشخیص مشکلات و علایق مشابه افراد به منظور انجام مشاوره گروهی، مشاوره فردی باید مقدم بر مشاوره گروهی انجام گیرد.

راهنمایی گروهی

در مواردیکه دانش آموزان دارای مشکلات یا رغبت‌های مشابه می‌باشند و یا به اطلاعاتی در زمینه امور تحصیلی، شغلی و مقررات آموزشگاهی محیط مکتب و نظایر آنها احتیاج دارند، به جای یک نفر تعدادی از دانش آموزان همزمان از خدمات راهنمایی استفاده می‌کنند. این نوع راهنمایی که از نظر اجرایی در یک زمان متوجه یک گروه می‌باشد "در راهنمایی گروهی" نامیده می‌شود.

یکی از فعالیت‌های که در این زمینه می‌توان انجام داد، آن است که با طرح یک مورد واقعی که حتی الامکان مشکل عمومی گروه باشد از گروه خواسته شود علل و راه‌های رفع مشکل مطرح شده را ارایه کند. این موضوع موجب خواهد شد تا دانش آموزان در باره مشکل خود به تفکر وادار گردند. کمک همزمان به امرادی که دارای مشکلات مشابه می‌باشند در زمره فعالیت‌های مشاوره گروهی منظوری شود.

به طوریکه ملاحظه می‌شود کار برد راهنمایی گروهی، باعث صرفه جویی در وقت و هزینه بوده و موجب می‌شود که دانش آموزان از امکانات محدود حد اکثر استفاده را بکنند.

تعریف مشاوره

مشاوره با افراد بهنجار سروکار دارد. هرگاه فرد در جریان رشد، سازگاری، تصمیم‌گیری، تعامل اجتماعی و موقعیتهای تحصیلی، شغلی و خانوادگی با مشکلی روبه رو شود از خدمات مشاوره‌ای استفاده می‌کند. ماهیت مشاوره و دامنه آن را می‌توان در این تعاریف مشاهده کرد.

۱- مشاوره به معنای تسهیل رشد. مشاوره در این معنا فرایندی است که به فرد کمک می‌کند تا بر موانع رشد فایق‌اید و از فرصت‌های تربیتی و اجتماعی برای رسیدن به مراحل بعدی رشد استفاده کند. به نظر بلکهام مشاوره رابطه منحصر به فردی است که در آن به افراد فرصت‌های مناسبی برای احساس کردن، تجربه کردن، یاد گرفتن، فکر کردن و تغییر کردن داده می‌شود. شرتزرو استون مشاوره را فرایند دو جانبه‌ای می‌دانند که شناخت با معنای مراجع از خود و محیط را تسهیل می‌کند و موجب شناخت و کشف اهداف و ارزش‌های مربوط به‌ای‌نده می‌شود.

۲- مشاوره به معنای کمک به سازگاری. بلاکر به نقش سازگاری مشاوره اشاره می‌کند. به نظر وی، در رابطه مشاوره‌ای به فرد کمک می‌شود تا مجموعه رفتارهای مورد نیاز را کسب کند و بتواند با تقاضاها و انتظاراتی که از نقش‌های تازه ناشی می‌گردد سازگار شود.

۳- مشاوره به معنای کمک به تصمیم‌گیری. گیبسون و میشل مشاوره را نوعی رابطه یاورانه بین مشاور و مراجع می‌دانند که بر نیاز مراجع به رشد، سازگاری، تصمیم‌گیری و حل مشکل تکیه دارد. مشاوره را می‌توان رابطه‌ای تخصصی بین مشاور و کار آزموده و مراجع دانست که در آن به مراجع کمک می‌شود تا از طریق انتخاب راه‌های با معنا و سنجیده و از طریق حل مشکلات عاطفی و تبادلی به اهداف مورد نظر خویش برسد.

۴- مشاوره به معنای کمک به بهبود روابط اجتماعی و خانوادگی. پاترسون مشاوره را فرایندی برای کمک به افراد می‌دانست تا راه حلی برای مشکل تصمیم‌گیری، حالات هیجانی و روابط خود بیابند. بلاکر مشاوره را کمک به فرد برای آگاهی بیشتر از خویشتن و راه‌های برخورد با عوامل محیط می‌دانست. مشاوره در این معنا به فرد کمک می‌کند تا برای رفتارهای خود معنایی بیابد و اهداف ارزش‌های را برای رفتارای‌نده خود در نظر گیرد.

۵- مشاوره به معنای کمک به تغییر رفتار مراجع. مشاوره یک رابطه دوجانبه است که در آن مراجع مشکلات رفتاری خود را که به تنهایی قادر به حل آنها نیست برای مشاور با صلاحیت و دارای تجربه علمی و عملی مطرح می‌سازد و از او کمک می‌گیرد تا راه حلی برای آنها بیابد.

پاترسون در بیان مفهوم مشاوره می‌گوید:

- ۱- مشاوره بر تغییر ارادی رفتار مراجع تأکید دارد.
- ۲- مشاوره به تأمین شرایطی می‌پردازد که‌ای‌ن تغییر ارادی را تسهیل کند.
- ۳- در مشاوره همانند تمام روابط محدودیت‌هایی بر مراجع تحمیل می‌شود.
- ۴- شرایطی که باعث تغییر رفتار مراجع می‌شود از طریق مصاحبه انجام می‌گیرد.
- ۵- گوش دادن در مشاوره وجود دارد ولی همه مشاوره گوش دادن نیست.
- ۶- مشاور مراجع را درک می‌کند و...
- ۷- مشاوره به صورت خصوصی انجام می‌شود و مباحث آن محرمانه است.

حدود راهنمایی و مشاوره

در سالهای اولیه از کلمه مشاوره به ندرت استفاده می‌شد و فعالیت‌هایی که برای کمک به دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری تحصیلی و شغلی انجام می‌گرفت راهنمایی نامیده می‌شد. پاترسون کاربرد کلمه راهنمایی را به تنهایی کافی نمی‌دانست و ترکیبی از دو کلمه راهنمایی و مشاوره را برای خدمات تخصصی در این زمینه پیشنهاد کرد. به نظر شرتزر و استون راهنمایی شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و خدماتی می‌شد که به دانش‌آموزان برای طرح ریزی مناسب و رسیدن به سازگاری رضایتبخش در زندگی کمک می‌کرد. در این دیدگاه مشاوره یکی از خدمات راهنمایی بود. از نظر گیبسون میشل مشاوره شامل خدمات ارزیابی، مشاوره فردی، گروهی، خانوادگی، اطلاع‌رسانی تحصیلی و شغلی و کمک به رشد حرفه‌ای مراجعان است. پالمر دامنه فعالیت‌های مشاوره را به مشاوره فردی، خانودگی و گروهی، مشاوره در تعلیم و تربیت و در آموزش عالی، یعنی مشاوره تحصیلی، حرفه‌ای و روحانی گسترش داده و مدعی است که مشاوره تمام سطوح راهنمایی را شامل می‌شود. با توجه به دو دیدگاه بالا که یکی مشاوره را جزئی از راهنمایی و دیگری راهنمایی را جزئی از مشاوره می‌داند می‌توان نتیجه گرفت که راهنمایی و مشاوره با یکدیگر همپوشی دارد. راهنمایی و مشاوره در خدمت به یک فرایند و برای کمک به رشد، سازگاری، تصمیم‌گیری

و حل مسأله است. این دو در مقابل هم قرار ندارند و هر دو به تسهیل رشد، شکوفایی استعدادها و کشف راه حل برای مشکلات تحصیلی، شغلی و خانوادگی کمک می‌کند.

حدود مشاوره و روان درمانی

در تمایز مشاوره و روان درمانی می‌توان گفت که مشاوره به حل مشکلات رفتاری در افراد عادی کمک می‌کند و هدف پیشگیرانه، تربیتی و تسهیل رشد دارد؛ در حالی که روان درمانی به آن دسته از مشکلات رفتاری می‌پردازد که جنبه مرضی دارد و هدف آن بیشتر درمانی، سازگارانه و جبران کننده است. برخی مشاوره را برای تسهیل رشد و روان درمانی را برای بر طرف کردن تعارضهای شخصیتی دانسته اند. در عمل، مشاوره و روان درمانی در اهداف، روش کار و نظریه‌های مورد استفاده تفاوت ندارند. تفاوت‌های بین مشاوره و روان درمانی را می‌توان در این موارد دانست.

۱- روان درمانی عمدتاً در موقعیت‌های درمانی و پزشکی صورت می‌گیرد، در صورتیکه مشاوره بیشتر در موسسات تربیتی و حرفه‌ای انجام می‌پذیرد.

۲- روان درمانی یک فرایند بلند مدت است، در صورتیکه مشاوره در کوتاه مدت هم عملی است.

۳- روان درمانی به تغییر در شخصیت فرد می‌پردازد، در صورتیکه مشاوره به فرد کمک میکند تا از توانمندی‌های خود برای سازگاری با محیط استفاده کند.

۴- روان درمانی به تبحر در تحلیل فرد همراه با مهارت‌های تشخیصی روانکاوانه نیازمند است، در صورتیکه مشاوره تبحر فرد برای تعیین اهداف است و بر مهارت‌های انسان گرایانه مبتنی است.

۵- روان درمانی با افرادی کار می‌کند که آسیب روانی دارند، در صورتیکه مشاوره با افرادی سروکار دارد که مشکلات موقعیتی در زندگی یا مشکلاتی در یکی از مراحل رشد خود دارند.

حدود مشاوره و مشورت

مشاوره یک رابطه یاورانه چهره به چهره است که در آن مراجع حضور دارد و با طرح مشکلات رفتاری خود از تجربه مشاور برای حل مشکلش کمک گیرد؛ در حالیکه در مشورت، خود مراجع حضور ندارد. مشورت عبارت است از: فرایند کمک به مراجع از طریق شخص دیگر یا کمک به یک سازمان برای بهسازی خدماتی که در آنجا عرضه می‌شود، والدین، مربیان، مدیران و صاحبان صنایع و مشاغل می‌توانند به مشورت با مشاور بپردازند و از دیدگاه نظری و تجربه علمی او برای اصلاح رفتار فرزندان، بهبود روابط در سازمان و تنظیم برنامه‌ها و کارآمد کردن نظام اداری و افزایش کارایی کارکنان استفاده کنند.

اهداف راهنمایی و مشاوره

اهداف راهنمایی و مشاوره را می‌توان به‌این صورت بیان کرد:

۱- تسهیل تغییر در رفتار مراجع. از دیدگاه همه نظریه پردازان، هدف راهنمایی و مشاوره تغییر رفتار مراجع است تا او بتواند کارآمدتر عمل کند. راجرز تغییر رفتار را نتیجه ضروری فرایند مشاوره می‌دانست. تغییر رفتار به عنوان هدف، شامل تصحیح پاسخ‌ها نسبت به تعارضهای درونی، اصلاح نگرش‌ها نسبت به مردم و خویش‌نمون می‌شود. درین صورت مراجع می‌تواند از اضطراب خود بکاهد، خود را بپذیرد و نگرش مثبت به خود و دیگران داشته باشد.

۲- توسعه مهارت‌های سازگاران در مراجع. هر فردی در فرایند رشد خود با مشکلات سازگاری مواجه است. بسیاری از افراد فرصت‌های مناسب برای کسب مهارت‌های لازم برای سازگاری با محیط را نداشته‌اند. مطمئناً هماهنگی در رفتاری والدین و همسالان باعث می‌شود تا کودکان نتوانند رفتاری مناسبی را برای برخورد مؤثر با دگران فراگیرند. مشاوره به مراجعان کمک می‌کند تا مهارت‌ها سازگاران را فرا گیرند.

۳- افزایش کارایی شخصی مراجع. راهنمایی و مشاوره به مراجع کمک می‌کند تا توانایی‌های خود را بشناسد، آنها را شکوفا کند و بر کارایی خود بیفزاید. به نظر بلاکر مشاوره آزادی فرد را با توجه به محدودیت‌های شخصی و محیطی افزایش می‌دهد.

همچنین کارایی فرد را بالا می‌برد تا نحوه کنترل خود بر محیط و پاسخ‌های مناسب نسبت به محیط را فرا گیرد.

۴- کمک به تصمیم‌گیری مراجع. یکی از اهداف راهنمایی و مشاوره کمک به مراجع برای تصمیم‌گیری و انتخاب راه حل مناسب برای حل مشکلات تحصیلی، شغلی و خانوادگی است. در جریان مشاوره مراجع یاد می‌گیرد تا مشکل خود را شناسایی، اطلاعات لازم را کسب و راه حل‌های احتمالی را پیش‌بینی کند و سپس مناسب‌ترین راه حل را برگزیند. به نظر تایلر هدف مشاوره تسهیلی انتخاب‌های معقولی است که رشد بعدی فرد مبتنی بر آن انتخاب‌ها است.

۵- تأمین بهداشت روانی مراجع. تأمین بهداشت روانی یکی از اهداف راهنمایی و مشاوره است. رسیدن به چنین هدفی باعث هماهنگی شخصیت، تطبیق درست با محیط و مردم و قبول مسئولیت می‌شود. مشاوره با ای‌جاد شرایط مناسب، به فرد در خود‌پذیری، پذیرش واقعیت، برخورد مناسب با دگران و اتخاذ روش‌های واقع‌بینانه و تعادل روانی کمک می‌کند.

۶- توسعه روابط متقابل انسانی در مراجع. توسعه روابط متقابل انسانی یکی از اهداف راهنمایی و مشاوره است. در جریان مشاوره مراجع تجربیات مثبتی را کسب می‌کند. فضای توأم با اعتماد و پذیرش بدون قید و شرط همراه با تفاهم و همدلی، وضعیتی را در رابطه مشاوره‌ای ای‌جاد می‌کند که مراجع به برون‌ریزی مشکلات خود می‌پردازد و رابطه باز و صریح با مشاوره‌ای‌جاد می‌کند. در این صورت مقاومتها شکسته می‌شود و مراجع راحت‌تر به بیان مشکلات خود می‌پردازد و با کمک مشاور به راه حل مناسب می‌رسد. در مشاوره گروهی می‌توان به آموزش تبادل اجتماعی پرداخت و شرایطی را ای‌جاد کرد که مراجعان نحوه برخورد با یکدیگر را فراگیرند.

۷- ای‌جاد بر داشت مثبت از خود و جهان و کشف معنای زندگی. راهنمایی و مشاوره بر توانمند یهای فرد تکیه دارد و به فرد آموزش می‌دهد تا از واقعیت‌های موجود بهترین بهره را بگیرد. در مشاوره براستفاده از فرصتها با توجه به استعدادهای فرد تأکید می‌شود. برای کشف معنای زندگی، مشاوران به مراجعان میکنند تا از تواناییهای بالقوه خویش و شرایط

محیط آگاهی یابند و به ارزشها و نقاط مثبت خود تکیه کنند و از توانائیهای خود با توجه به شرایط موجود استفاده نمایند و به خویشتن واقع بینانه، مثبت و هدفدار نایل آید.

مشاوره در اسلام

مشاوره در اسلام در سه معنا بکار رفته است:

اول) مشاوره به معنای مشورت در امور شخصی: در این معنا به افراد توصیه شده است تا در مسائل شخصی با صاحب نظران مشورت کنند و از تجارب آنان استفاده کنند. پیامبر اسلام فرمودند: هر کس که با خردمندان مشورت کند به راه صواب هدایت شود.

دوم) مشاوره به معنای نظر خواهی از دیگران برای تصمیم گیریها. توجه به آراء دیگران برای تصمیم گیری مورد عنایت اسلام است. علی (ع) میفرماید؛ هر کس از نظریات مختلف استقبال کند و با آنها توجه کند مورد اشتباه را می شناسد، در نتیجه در تصمیم گیری کمتر دچار خطا و اشتباه می شود.

سوم) مشاوره به معنای فرایند کمک برای حل مشکلات: احادیثی از قبیل هیچ پشتانی مانند مشاوره نیست. انسانی خردمند از مشاوره بی نیاز نیست. ناظر به این معناست که مشاوره و نظر خواهی به کمک افراد می شتابد و به آنان در حل مشکلات کمک می کند. مشاوره به معنای فرایندی برای کمک به حل مشکلات شامل (۱) رابطه یاورانه، (۲) شناخت مشکل مراجع و (۳) روشهای برخورد با مشکلات است.

۱- **رابطه یاورانه:** در اسلام هر رابطه ای با سلام که نشانه ای از ادب و امید به سلامتی است شروع می شود. پیامبر اسلام به هر کسی که بر او وارد می شد احترام می گذاشت و عبای خود را زیر پای او می گسترانید و بالش خود را تکیه گاه او می کرد. در قرآن مجید خطاب به پیامبر اسلام آمده است: از رحمت خداوند بر تو این است که با مردم نرم خو هستی. زیرا اگر خشن بودی از پیرامون تو پراکنده می شدند (آل عمران، ۱۵۹). نرمی گفتار و رحمت رفتار پیامبر (ص) مردم را شیفته آن حضرت می کند. در اسلام به پذیرش افراد و احترام به شأن و قدر آنان و نرمی گفتار و رحمت نسبت به آنان تأکید شده است.